

Program rektora MU na podporu tvůrčí činnosti studentů

Podpora výzkumné činnosti studentů (kategorie E,F)

Závěrečná zpráva o výsledcích projektu

Identifikační kód projektu

M	U	N	I	2	1	F	0	0	0	1	2	0	0	7
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Základní údaje	
Kategorie projektu (čl. 2 odst. 1)	čl. 2, odst. 1, písm. f
Navrhovatel (jméno, příjmení)	Mgr. Lucie Česálková
Kontakt (adresa, telefon, e-mail)	Sezemická 1297, 53003 Pardubice; tel.: 732 550 097; e-mail: lucie.cesalkova@seznam.cz
Fakulta	Filozofická fakulta MU
Studijní program – obor	Teorie a dějiny divadla, filmu a audiovizuální kultury
Název projektu	Film, věda a osvěta v brněnském kontextu
Akronym	FVO
Odborný garant – spoluřešitel	doc. PhDr. Jiří Voráč, PhD.
VŠ – fakulta – pracoviště	Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav filmu a audiovizuální kultury
Kontakt (adresa, telefon, e-mail)	Arne Nováka 1, 602 00 Brno tel.: 549 49 8193 e-mail: vorac@phil.muni.cz
Další spolupracovníci	studenti-počet : 0 zaměstnanci-počet: 0

Výstupy projektu

Uveďte konkrétní výstupy (publikace, přednášky a postery na konferencích, patentové přihlášky, apod.) a porovnejte s plánovanými výstupy návrhu projektu. Komentujte případný nesoulad.

- **přednáška**
Konference „Archeologie čistoty: Ideologické a historické aspekty hygieny“, Ekotechnické muzeum Praha, 21. 9. 2007
příspěvek s názvem: *Nemocní nechť neuzavírají sňatky. Hygienická osvěta, cenzura a návštěvníci kina ve vztahu k filmu Hygiena manželství (1922)*
- **přednáška**
Mezinárodní workshop Hollywood Stars; Katedra filmových studií FF UK, 9. 11. 2007
příspěvek s názvem: *TGM – philosopher, Sokol member and acteur. How can we consider the real personality as a film star?*

- **přednáška**
Mezinárodní konference Visible Evidence 2008, Ruhr University, Bochum, Německo, 18. až 21. 12. 2007
příspěvek s názvem: *Non-Fiction Film as Scientific and Social Laboratory (Film Production and Exhibition Practice of Czech Veterinary Scientists in the 1920s)*
- **vystoupení s přednáškou** v rámci univerzitních akcí Noc vědců (říjen 2007) a Týden vědy (listopad 2007)
- **účast na diskusním panelu** Média a dokument v rámci Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Jihlava (říjen 2007)
- **přednáška**
Mezinárodní festival populárně-vědeckých filmů Academia Film Olomouc 15. až 21. 4. 2008, přednáškový cyklus Vědět filmem
příspěvek s názvem *Romantika podkarpatské bídy. Filmové obrazy, propagace turistiky a mýtus Podkarpatské Rusi za první republiky*
- **přednáška**
ohlášená účast na konferenci společnosti Network of European Cinema Studies, v Budapešti 19. až 22. 6. 2008 – příspěvek *Creating Visual Bank. Re-conceptualization of Czech Interwar Non-fiction Film with Regard to Circulation of Images between Media*
- publikování **studie** zaměřené na vztah kinematografie a Tomáše Garrigue Masaryka, jehož popularity dobová publicistika využila jako nástroje šíření idey vzdělávacího filmu; název studie: *Meze hvězdnosti (případ Tomáše Garrigue Masaryka jako možnost, jak nově promýšlet koncept filmové hvězdy)*; časopis *Illuminace* č. 2/2008 – v tisku
- dokončení **studie** věnované popularizační činnosti Československé společnosti pro vědeckou kinematografii, zhodnocující vztah brněnské a pražské odbočky; název studie: *Kinematograf z fyzikálního ústavu. Popularizační činnost Československé společnosti pro vědeckou kinematografii*; časopis *Illuminace* č. 3/2008 – v recenzním řízení
- **přednáška** (semestrální kurz) Ústav filmu a AV kultury FF MU (podzim 2007): Počátky filmové cenzury a osvětové koncepty
- **přednáška** (semestrální kurz) Ústav filmu a AV kultury FF MU (jaro 2008): Film, věda a osvěta
- čtyři **cykly projekcí osvětových snímků (přednášky, řízení diskuze následující po projekci)**, realizované ve spolupráci s Národním filmovým archivem v kinosále Ústavu filmu a AV kultury FF MU (17. března, 31. března, 7. dubna, 21. dubna 2008)

Odborná charakteristika dosažených výsledků

Stručně charakterizujte dosažené výsledky z hlediska problematiky oboru a jejího řešení na pracovišti, kde nacházíte zázemí při řešení projektu.

Problematice vztahu filmu, vědy a osvěty bylo v kontextu historického bádání v oblasti československé kinematografie dosud věnováno poměrně málo pozornosti. Stávající materiály jsou typické především přehledovým, čistě sumarizačním charakterem, jenž skutečnosti zřídka uvádí do širších souvislostí; jejich důležitost současně umenšuje také fakt, že jsou v mnohých případech dílem autorů přímo (prakticky) angažovaných v rámci popisovaných historických událostí, jimž se mnohdy nedaří od daných jevů udržet adekvátní kritický odstup.

Z hlediska projektu se proto ukázala velmi přínosnou možností přístupu k archivním materiálům, mnohým z nich uložených v dosud nezpracovaných a neprobádaných fondech (Archiv Národního technického muzea, archivy univerzitních pracovišť atp.). Prostřednictvím těchto pramenů bylo možné mnohé ze zevšeobecňujících poznatků problematizovat a relativizovat. Významným je v tomto ohledu především poznání o provázanosti (na personální i institucionální úrovni) dílčích na první pohled separátních institucí utvářejících diskurs o vědecké kinematografii dvacátých a třicátých let, k níž se dosavadní studie nevyjadřovaly (tyto skutečnosti jsou podrobněji popsány níže). Do kontextu filologického oboru se poznatky načerpané v rámci projektu promítnou ve shrnující studii, jež je připravena pro třetí číslo odborného čtvrtletníku *Iluminace*.

Pro výzkumný projekt bylo přitom zmapování sítě institucionálních vztahů v rámci vědecké kinematografie v celostátním kontextu předstupu k tomu, aby mohla být náležitě popsána, zhodnocena a interpretována role brněnského prostředí v dané problematice. I tato rovina je podrobněji rozvedena ve studii pro *Iluminaci*. V rámci projektu *Filmové Brno*, jenž je realizován Ústavem filmu a AV kultury FF MU nyní již jako grantový projekt GA ČR, tvoří výsledky výzkumného projektu kapitoly zabývající se filmovou kulturou existující mimo kontext běžných kin se stálým působištěm, která se ve dvacátých a třicátých letech věnovala především prezentaci komerční, populární produkce. Shrnuje poznatky o tom, že filmová kultura byla v daném období intenzivně formována nejen v komerční sféře, ale také v alternativní síti: v posluchárnách univerzitních pracovišť, v laboratořích a pracovnách, v besedních a přednáškových místnostech škol a osvětových pracovišť. Současně naznačuje, že brněnská odbočka Československé společnosti pro vědeckou kinematografii minula do své činnosti zapojit i majitele běžných kin, když si pro některé ze svých akcí (například projekce avantgardních snímků) pronajímala místnosti komerčních biografů. Právě momenty průniku alternativní sféry vědecké kinematografie a komerční sféry filmové distribuce dvacátých a třicátých let (spolu s poznáním o průniku vědecké, pedagogické a filmově-amatérské profesní sféry v zájmu na vědeckém a vzdělávacím filmu) významně doplňují představu o vnitřních mechanismech nasycování programů kin v brněnském kontextu a mohou posloužit i jako inspirativní pozadí pro další, detailnější bádání.

Charakteristika dosažených výsledků z hlediska projektu

Stručně popište dosažené výsledky z hlediska cílů projektu a použitého způsobu řešení.

Na základě archivního výzkumu v Národním filmovém archivu, Národním archivu, Archivu Akademie věd ČR, Archivu Národního technického muzea a archivů dílčích fakult Masarykovy univerzity, se podařilo shromáždit rozsáhlý soubor pramenů, jež pocházejí od nejrůznějších institucí, které ve dvacátých a třicátých letech aktivně vystupovaly v rámci diskurzu o potenciálu kinematografie jakožto vědeckého nástroje a vzdělávacího média. Studium těchto pramenů potom odhalilo silnou kompaktnost tohoto diskurzu, reprezentovaného sice množstvím institucí, ale současně poměrně omezenou skupinou společným zájmem spjatých osobností. Ty se totiž často angažovaly hned v několika institucích (spolcích, vědeckých společnostech apod.) zároveň.

Vědecká kinematografie se tak ukazuje jako jedna z podsložek širší socio-kulturní sítě, v níž systematicky spolupracovali vědci, učitelé a profesori, ale také foto- a kinoamatéři.

Roli autoritativní záštity těchto snah přitom v dané době oficiálně plnila Československá společnost pro vědeckou kinematografii, nejprve svou pražskou, později i brněnskou sekcí. Její jednotliví členové vystupovali především jakožto velmi aktivní popularizátoři myšlenky využití kinematografu ve vědeckém bádání, dále jako popularizátoři uplatnění kinematografie ve prospěch lidové osvěty i školního vzdělávání. Díky četným zahraničním kontaktům, jež se jim podařilo navazovat při studijních cestách či na vědeckých konferencích, fungovali také jako zprostředkovatelé informací o aktuálním stavu vědecké, školní, amatérské a obecně kulturní kinematografie ve světě, o technických novinkách atp. Dokládají to především cykly Společnosti pořádaných, veřejných i profesně uzavřených přednášek, stejně tak i vlastní přednášková a publikační činnost jejích členů, kteří byli jakožto experti na danou problematiku oslovováni především osvětovými a pedagogickými institucemi, mnohdy ale i zájmovými spolky (například chemiků, inženýrů, atp.), které mínili jejich prostřednictvím vnést do svých kruhů poznatky o moderní dokumentační i vzdělávací pomůcce. Vzhledem k tomu, že primárním odborným zázemím takových osobností, jako byli Viktorin Vojtěch, Karel M. Paspá, Karel Smrž, Jindřich Brichta, Josef Velíšek, Vladimír Úlehla a další, byla přírodověda či obory technické, byli mnozí z nich také pravidelně oslovováni jako konzultanti pro nejrůznější státní i soukromé organizace, jež si mínily opatřit kinematograf pro vlastní účely, mnohdy také přímo jako servisní poradci v otázkách technické správy zařízení. Někteří z členů se rovněž aktivně zapojovali do procesu tvorby a natáčeli nejen vlastní studijní, ale i do oficiální distribuční sféry pronikající snímky (Jindřich Brichta, Karel M. Paspá, Vladimír Úlehla, František Král ad.)

Z hlediska cílů projektu bylo na základě protokolů z porad, vzájemných smluv, institucionální i osobní korespondence prokázáno, že souvztažnost filmu, vědy a osvěty byla ve dvacátých a třicátých letech velmi intenzivně podporována nejrůznějšími institucemi. Jednotkou, jež se na procesu vymezování pozice vědecké a vzdělávací kinematografii v československé kultuře a společnosti podílela kontinuálně a se stabilní intenzitou byla především Československá společnost pro vědeckou kinematografii, v jejímž rámci přitom brněnská sekce působila jakožto oddělení soustředěné především na myšlenku zavedení filmu (a to na vědeckém základě realizovaného, akademicky podepřeného filmu) do škol, do běžných školních osnov. O vztahu mezi brněnskou a pražskou odbočkou bychom tedy mohli uvažovat jako o vztahu tvůrce a distributora (instance zajišťující uvedení filmu (ale i přednáškového tématu) na veřejnost, do společenského povědomí).

K nabytí těchto poznatků a k možnosti dobrat se takovýchto závěrů vhodně napomohlo jak intenzivní bádání v archivních fondech, tak možnost zhlédnout filmy, které se dochovaly v Národním filmovém archivu. Přestože přímí pamětníci počátku vědecké kinematografie již nežijí, poskytli zajímavé informace a dokumenty někteří z jejich potomků, žáků (Jiří Novotný, bratři Calábkovi) či dalších osobností, jež se v dřívějších letech snažily (byť nepříliš systematicky) zabývat otázkami vědecké a školní kinematografie (Zdeněk Dostál, Miroslav Němeček ad.). S těmito osobnostmi byly pro soukromou studijní potřebu pořízeny rozhovory.

Pro projekt se stala významnou rovněž neplánovaná aktivní účast na konferenci společnosti Visible Evidence, jež přinesla řadu cenných kontaktů na experty na zahraniční problematiku dané oblasti, a díky tomu i možnost komparovat tuzemskou problematiku s kontextem zahraničním. Během konference se také podařilo získat svolení k dlouhodobějším stážíím na University Utrecht a Universität Zürich, jejichž pracoviště se z evropských filologických oborů na danou problematiku nejvíce soustředí. Stáže se uskuteční na podzim roku 2008.

Účast na odborných akcích v porovnání s plánem

Uveďte

1. název akce, místo konání, dobu konání,
2. aktivní účast – přednáška, poster, apod.
3. plánovaná akce ano ne („ne“ zdůvodněte)

Uveďte akce, které byly v hodnoceném období plánovány a neuskutečnily se. Zdůvodněte.

Konference „Archeologie čistoty: Ideologické a historické aspekty hygieny“, Ekotechnické muzeum Praha, 21. 9. 2007

přednesen příspěvek s názvem: *Nemocní nechť neuzavírají sňatky. Hygienická osvěta, cenzura a návštěvníci kina ve vztahu k filmu Hygiena manželství (1922)*

akce nebyla plánována, příležitost vystoupit se naskytla až v průběhu července 2007, kdy byla ohlášena; příspěvek na konferenci přednesený byl původně plánován na 11. československou filologickou konferenci (2007), jež však pozdě ohlásila téma, které nebylo pro příspěvek vyhovující (Film a interpretace)

Mezinárodní workshop Hollywood Stars; Katedra filmových studií FF UK, 9. 11. 2007

přednesen příspěvek s názvem: *TGM – philosopher, Sokol member and acteur. How can we consider the real personality as a film star?*

akce nebyla plánována, příležitost vystoupit se naskytla až v průběhu září 2007 na výzvu Katedry filmových studií FF UK, která akci ohlásila

Mezinárodní konference Visible Evidence 2008, Ruhr University, Bochum, Německo, 18. až 21. 12. 2007

Přednesen příspěvek s názvem: *Non-Fiction Film as Scientific and Social Laboratory (Film Production and Exhibition Practice of Czech Veterinary Scientists in the 1920s)*

akce nebyla plánována, příležitost vystoupit se naskytla v průběhu července 2007, kdy jsem byla oslovena společností Visible Evidence, abych svým příspěvkem zastoupila filologické obory ze střední Evropy

Mezinárodní festival populárně-vědeckých filmů Academia Film Olomouc 15. až 21. 4. 2008, přednáškový cyklus Vědět filmem

Přednesen příspěvek s názvem *Romantika podkarpatské bídy. Filmové obrazy, propagace turistiky a mýtus Podkarpatské Rusi za první republik*

akce byla plánována

Jedinou odbornou akcí, která byla plánována, ale nezúčastnila jsem se jí, byla pravidelná Československá filologická konference, jež po odevzdání podkladů pro Program rektora ohlásila své tematické zaměření *Film a interpretace*, které se s badatelským záměrem projektu míjí.

Čerpání finančních prostředků (uvádět v tisících Kč na jedno desetinné místo)

	položka	přiděleno	čerpání
1	Odměna řešitele	5	0
2	Odměna garanta	3	3
3	Odměny pro spolupracovníky	0	0
4	Zákonné odvody	2,8	1,1
5	Sociální fond	0,2	0
6	Dohody o provedení práce	0	5
7	Stipendium pro řešitele	5	5
8	Cestovné	1,5	1,4
9	Studijní literatura	8,5	6
10	Drobný hmotný a nehmotný majetek	8	8
11	Materiál	2	2,8
12	Služby	7	10,7
13	Celkem	43	43

Zdůvodnění rozdílů v plánovaném čerpání finančních prostředků

Slovní komentář k jednotlivým položkám předchozí tabulky.

Položka č. 1 (odměna řešitele): Přestože mi byla komisí přidělena částka pro odměnu řešitele, ekonomické oddělení Filozofické fakulty rozhodlo částku vyúčtovat na základě dohody o provedení práce, jelikož nejsem zaměstnancem fakulty.

Položka č. 2 (odměna garanta): Vyplaceno dle návrhu docentu Jiřímu Voráčovi, z této částky byly také vyplaceny srážky (zákonné odvody a sociální fond)

Položka č. 4 (zákonné odvody): Zákonné odvody byly v původním návrhu vypočteny pro odměny řešitele a garanta. Vyplaceny byly odměny garanta, odměna pro řešitele byla vyplacena formou dohody o provedení práce, z níž se zákonné odvody neodvádějí. Tato skutečnost, jakož i možnost využít zbylé peníze v rámci jiných položek byla již v prosinci 2007 konzultována s Mgr. Martinou Hlavatou a schválena.

Položka č. 5 (sociální fond): Důvod rozdílu je shodný s případem položky č. 4.

Položka č. 6 (dohody o provedení práce): Namísto mzdy řešitele byla odměna vyplacena formou dohody o provedení práce, a to na základě požadavku ekonomického oddělení Filozofické fakulty, viz zdůvodnění položky č. 1.

Položka č. 7 (stipendium pro řešitele): Vyplaceno dle návrhu.

Položka č. 8 (cestovné): Na rozdíl od návrhu bylo utraceno o 100 Kč méně, a to z důvodu proměny destinace – namísto v Bratislavě se akce proplacená z cestovného grantu uskutečnila v Jihlavě.

Položka č. 9 (studijní literatura): Na rozdíl od návrhu bylo utraceno o 2 500 Kč méně, neboť se mnohé z potřebných pramenů ranějšího data ukázaly být pro přímou koupi nedostupné a musely

být získány prostřednictvím meziknihovni výpůjční služby. Tato skutečnost současně ovlivnila navýšení částky služeb, viz zdůvodnění položky č. 12. Možnost převést finance mezi položkami byla konzultována s Mgr. Martinou Hlavatou a schválena.

Položka č. 10 (drobný hmotný a nehmotný majetek): Položka byla vyčerpána dle návrhu, pro projekt byl pořízen diktafon s příslušenstvím a potřebný software.

Položka č. 11 (materiál): V položce bylo čerpáno o 800 Kč více, a to z důvodu uvolnění financí z položky zákonných odvodů a sociálního fondu, finance byly použity na nákup náhradních baterií do fotoaparátu, jenž byl významným pomocníkem při sběru archivních pramenů.

Položka č. 12 (služby): V položce bylo čerpáno o 3 700 Kč více, a to především z nutnosti opatřit si literaturu prostřednictvím meziknihovni výpůjční služby, nikoli přímým nákupem – proto byly také na základě konzultace finance převedeny z položky studijní literatura a prostředků zbylých ze zákonných odvodů a sociálního fondu. Potřebu navýšit sumu služeb způsobila také změna poplatků za projekce umožněné Národním filmovým archivem.

Datum: 27. května 2008